

GAASTERLAND

DOOR

D. TER HAAR.

't Is haast «met permissie» dat ik eenige regelen wijd aan eene gemeente van Friesland, waar ik een gedeelte van den zomer doorbracht.

De afgezonderde ligging is oorzaak, dat men, nu ja, wel weet, dat dit hoekje prachtige bosschen heeft (het «Zeelaantje» heeft zelfs eene vermaardheid, die naar mijne bescheiden meening, sterk overdreven is) maar om van Holland uit zelf eens een bezoek te brengen aan dit bekoorlijk stukje van ons vaderland, daartoe komt men niet gemakkelijk. Trouwens de reisgelegenheid is al zeer gebrekkig. Met den trein tot Koudum of beter nog tot Workum moet een rijtuig de reis voltooien. In Koudum is dit te krijgen bij Quarré, maar in Workum is het beter en netter in het hôtel «de Wijnberg.»

Misschien is het wel gelukkig dat de reisgelegenheid naar Gaasterland niet beter is. Zoodra een stoomtram zijne drommen reizigers over eene streek uitstort, zoodra de betere reisgelegenheid iemands particulier eigendom tot domein van het alles bedervend of schendend publiek maakt, moet de vrijgevigheid der landheeren wel inkrampen. En waar men van vrijgevigheid van landeigenaren spreekt, mag de naam van het lid der Eerste Kamer, Jhr. Mr. J. H. F. K. van Swinderen, stellig in de eerste plaats genoemd worden. Nergens ziet men het hinderlijke bordje met: «Verboden toegang»! Behalve in de naaste omgeving van het huis heeft men overal de meest mogelijke vrijheid van beweging op het keurig aangelegd en onderhouden landgoed «Rijs».

Vóór het landgoed langs loopt eene prachtige lindenlaan van statige boomen. Deze laan zou, indien zij niet door een open vak vóór het huis ware afgebroken, een waardige tegenhanger zijn van de beroemde Middachter allée bij Arnhem.

Het terrein van het landgoed is zacht golvend en geheel met bosschen beplant. Grootendeels bestaan deze uit akkermaalshout, waartusschen zich zulk eene massa kamperfoelie naar boven slingert en wringt en met haar zoete geuren de lucht bezwangert als men zelden aantreft. Oude dennen steken met hunne roode stammen schilderachtig tegen de donkere sparren en de eikenboomen af. Als zuilen gaan de stammen 20, 30 meter de lucht is. Waar men de zee nadert, buigen de reuzen hun rug om aan den wind weêrstand te kunnen bieden. Sierlijke berken laten hunne pluimen wuiven in de zomerlucht. Donkere boschpartijen en lichte kreupelboschjes wisselen elkaar af. De grootst mogelijke verscheidenheid van kreupelhout wordt gevonden. *Campanula*'s overdekken den grond en in één' hoek van het bosch groeit *Vaccinium Vitis Idaea* (L.) — die hier echter den naam heeft van vergiftig te zijn.

Het landgoed strekt zich uit tot ongeveer twee minuten gaans van de Zuiderzee. Op den heuveltop het naast aan het water heeft de eigenaar een gezichtstoren laten bouwen, van waar men een' heerlijken rondblik heeft over de zee met de Noord-Hollandsche kusten en Urk in het verschiet, zoo mede een' over de bosschen van Gaasterland met het vlakke land van Friesland en zijne meren daarachter. Het « Zeelaantje » voert u naar de zee, maar uit schoonheids-oogpunt of als verrassing heeft dit door den « Eiffeltoren » zijn beteekenis verloren. Een eigenlijk strand vindt men hier niet. De palen die voor zeewering dienen, rijzen recht uit het water op en het weiland loopt tot aan hunnen achterkant. Op ééne plaats bestaat de bodem wel uit zuiver duinzand, maar dit is door de menschelijke vlijt in bouwland herschappen. Van de zoogenaamde zeeflora werden slechts zeer enkele vertegenwoordigers door mij ontdekt. Alleen *Aster Tripolium* begon toen ik wegging te bloeien. Slechts één vertegenwoordiger van de zeefauna en nog geen bepaalde werd door mij gevangen. (*Luperina Literosa* Haw.)

Ruige heidevelden treft men niet aan. Alleen bieden de open ruimten voor de snippenvangst, die met heide begroeid zijn en waar *Epilobium* welig tiert, vaak schoone gelegenheden voor vangen aan.

Verlaat men het eigenlijke landgoed, dan strekken de bosschen, hier en daar met bouw- en weiland er tusschen, zich nog ver uit. « Kippenburg » (eene gehefkoosde uitspanning) en Oude Mirdum liggen beide in of liever aan de bosschen.

Aan den anderen kant, naar Bakhuizen en Hemelum, strekken bouwlanden zich uit over heuvelruggen, van waar men menigmaal een heerlijk vergezicht over het voorgelegen land en de glinsterende zee heeft. Hemelum is merkwaardig om de massa *Petasites Officinalis* die de kerk als een krans omsluit.

Naast het eigenlijke « Huis Rijs », staat het logement van dien naam. Aan het uiterlijk zou men niet zeggen, dat men daar logeeren kon. Eene gewone Friesche dorpsherberg! De inrichting is dan ook werkelijk op een punt, dat zóó gezocht is en voor het publiek, dat daar veel komt, te primitief. De hulpvaardigheid van den hospes en de goede hoedanigheid van hetgeen den gasten voorgezet wordt, vergoedt echter veel van hetgeen aan « comfort » te kort komt.

Met het oog op het weing bekende van de streek, besloot ik, in overleg met den heer Snellen, om eene volledige lijst van de door mij waargenomen vlindersoorten openbaar te maken. Er komen soorten op voor, die het vermoeden wettigen, dat meerdere bezoeken, daar gebracht, kans hebben nog meer goede vruchten op te leveren.

Ik heb in Gaasterland zeer veel « gesmeerd » en wel met het grootste succes.

Als merkwaardigheid wil ik daarbij vermelden, dat ik *Agrotis Fimbria* L. in 4 ex. op verschillende avonden « A la lanterne » (Lodeesen) ving. Voor zoover mij bekend, was dit in Nederland nog niet voorgekomen. Te meer trok deze vangst mijne aandacht omdat een vriend van mij uit Schotland mij vroeger verteld had dat men daar het dier wel op smeer ving, zoodat mijne opmerksaamheid reeds sedert jaren op dit punt gevestigd was.

Er was nog iets dat mij in Gaasterland opviel en wel de over-groote menigte Lithosidae die mij voorkwamen.

Lithosia Griseola (H.) was gemeen, maar ook *L. Muscerda* (Hfn). In massa's werden zij met *L. Complana* (L.) uit het hout geklopt. Ook waren zij trouwe gasten op de honingmalen.

Uit andere insectenorden ving ik niets bijzonders; toch geloof ik dat hier o. a. voor de Coleopterologen nog heel wat te doen valt. Waar de lijst der Lepidoptera zeldzame zaken vermeldt, kan men ook wel verwachten dat er zeldzame kevers te vinden zullen zijn.

Eene excursie van de Entomologische Vereeniging naar deze landstreek zou wel gemotiveerd wezen.

De waargenomen Lepidoptera (204 soorten), die naar Snellen's Vlinders van Nederland gerangschikt werden zijn de volgende:

MACROLEPIDOPTERA.

Argynnis Lathonia L. —	Snell. p.	30
Vanessa Atalanta L. —	» »	36
» Jo L. —	» »	36
» Urticae L. —	» »	37
» Polychloros L. —	» »	38
Satyrus Semele L. —	» »	45
Epinephele Tithonius L. —	» »	48
» Janira L. —	» »	49
» Hyperanthus L. —	» »	50
Coenonympha Pamphilus L. —	» »	52
Lycæna Argiolus L. —	» »	58
» Icarus v. Rottb. —	» »	59, 710
» Medon Hfn. —	» »	59
Polyommatus Dorilis Hfn. —	» »	63
» Phlaeas L. —	» »	64
Thecla Ilıcis Esp. —	» »	67
» Quercus L. —	» »	67
Pieris Brassicae L. —	» »	72
» Rapae L. —	» »	73
Rhodocera Rhamni L. —	» »	79

Hesperia Sylvanus Fabr. —	Snell. p.	86
» Thaumias Hfn. —	» »	87
Deilephila Elpenor L. (rups) —	» »	95
Trypanus Cossus L. —	» »	113
Limacodes Testudo W. V. —	» »	120
Ino Statices L. —	» »	125
Zygaena Filipendulae L. — ,	» »	126
Halias Prasinana L. —	» »	132
Chloeophora Bicolorana Fuessly —	» »	134
Calligenia Miniata Forster (in aantal) —	» »	144
Setina Mesomella L. —	» »	146
Lithosia Griseola H. —	» »	148
» » Var. flava Wood.		

De variëteit schijnt dus, zie Snellen, Microlep. p. 1140, vrij wel over het geheele land verbreid te zijn.

Lithosia Complana L. —	Snell. p.	150
» Muscerda Hfn. —	» »	152

In aantal.

Orgyia Antiqua L. —	» »	170
Oeneria Monacha L. —	» »	174
Porthesia Auriflua W. V. —	» »	177
Piatypteryx Cultraria Fabr. —	» »	201
Harpyia Vinula L. (rups)	» »	205
Notodonta Ziczac L. —	» »	213

Twée rupsen, die ik echter niet kon bewegen, haar door den heer Brants (zie Tijds. v. Ent. 37, p. 196 enz.) ontdekte verdedigingswerktuig uit te steken.

Lophopteryx Camelina L. —	Snell. p.	221
Thyatira Batis L. —	» »	229
Cymatophora Duplaris L. —	» »	231
» Or W. V. —	» »	232
Demas Coryli L. —	» »	253
Acronycta Leporina L. var. Bradyporina Tr. —	» »	255
» Auricoma W. V. —	» »	259
» Rumicis L. var. I. —	» »	259

Acronycta Megacephala W. V. —	» »	260
Calymnia Trapezina L. —	» »	272
» Affinis L. —	» »	273
Dyschorista Suspecta H. —	» »	277

In grooten getale. Ik nam 32 exemplaren in de meest mogelijke verscheidenheden mede. Elders is deze soort nog slechts weinig waargenomen.

Dyschorista Fissipuncta Haw. —	Snell. p.	277
Panolis Piniperda Esp. (rups). —	» »	282
Hadena Suasa W. V. var. I. —	» »	338
» Cucubali W. V. —	» »	344
» Advena W. V. —	» »	349
Ilarus Ochroleuca W. V. —	» »	358
Charaeas Graminis L. —	» »	359
Luperina Lateritia Hfn. —	» »	366
» Abjecta H. var. I (Fribolus Boisd) —	» »	366
» Monoglypha Hfn. —	» »	367
» Remissa H. —	» »	373
» Didyma Esp. —	» »	374

In alle mogelijke variëteiten.

Luperina Literosa Haw. —	» »	377, 711
» Strigilis L. var. III. —	» »	378
Helotropha Leucostigma H. —	» »	382

Vier exemplaren der var. Fibrosa H.

Leucania Lithargyria Esp. —	» »	404
Agrotis Subsequa Esp. —	» »	412

Vier exemplaren tot den type behoorende.

Agrotis Pronuba L. —	» »	413
» Fimbria L. —	» »	414

Twee exemplaren van den type en twee van de var. Solani F.; 20, 27 en 31 Juli en 1 Augustus op smeer. Het vraagteeken achter de maand Augustus in Snellen, Vlinders van Nederland kan dus vervallen.

Agrotis Janthina W. V. —	Snell. p.	415
----------------------------------	-----------	-----

Een ex. 27 Juli en op 3 Augustus drie stuks.

Idem var. *Rufa* Tutt. —

De grondkleur der voorvleugels is zuiver roodbruin ¹⁾).

<i>Agrotis Xanthographa</i> W. V. —	Snell. p.	416
» <i>Rubi</i> View. —	» »	418
» <i>Dahlia</i> Hbn. Snell. Tijds. v. Ent. 37 p. 212.		

Een gave ♂, den 3 Augustus. Tot dusverre alleen in Gelderland, bij Apeldoorn, gevangen.

<i>Agrotis Festiva</i> W. V. —	Snell. p.	419
In aantal; ook de var. <i>Subrufa</i> Haw.		

<i>Agrotis Brunnea</i> W. V. —	» »	420
» <i>Baja</i> W. V. —	» »	421

In groot aantal. Ook een kleine ♂, weinig grooter dan forsche exemplaren der eerste generatie van *Agr. Rubi*. De ongedoornde voorscheenen stellen de determinatie echter buiten twijfel.

<i>Agrotis C. Nigrum</i> L. —	Snell. p.	423
» <i>Ditrapezium</i> Borkh.	» »	424
» <i>Plecta</i> L. —	» »	428
» <i>Tritici</i> L. —	» »	433
» <i>Ypsilon</i> Hfn. —	» »	436
» <i>Vestigialis</i> Hfn. —	» »	441
<i>Caradrina Taraxaci</i> H. —	» »	446
» <i>Alsines</i> Brahm. —	» »	446

Zie over deze beide soorten: Snellen, Tijds. v. Ent. 36 p. 218

<i>Lampetia Arcuosa</i> Haw. —	» »	449
<i>Rusina Tenebrosa</i> H. —	» »	450

Kleine exemplaren der wijfjes.

1) De door den heer ter Haar gevangen variëteit is inderdaad de var. *Rufa* Tutt, British Noctuae II. p. 92. Tutt beschrijft haar aldus: „This differs from the type in having the purplish-red ground-colour of the anterior wings replaced by bright red. Intermediate forms between this and the type are not at all rare”.

Uit Nederland kende ik deze variëteit nog niet en ook von Heinemann en Guenée spreken er niet van. Op alle exemplaren die ik tot dusverre zag, past, wat de voorvleugels betreft, de beschrijving: paarsbruin, soms iets groenachtig getint en eenigszins grijs bestoven. (Snellen).

Amphipyra Tragopogonis Clerck. —	Snell. p.	451
» Pyramidea L. —	» »	452
Naenia Typica L. —	» »	454
Scoliopteryx Libatrix L. —	» »	456
Euplexia Lucipara L. —	» »	460
Plusia Gamma L. —	» »	464
» Chrysitis L. (type) —	» »	465
Herminia Derivalis H. —	» »	465
Zanclognatha Nemoralis Fabr. —	» »	502
Rivula Sericealis W. V. —	» »	504
Ellopia Prosapiaria L. (type) —	» »	518
Selenia Bilunaria Esp. Var. Juliaria Haw. —	» »	530
Urapteryx Sambucaria L. —	» »	533
Macaria Notata L. —	» »	539
Nemoria Strigata Müll. —	» »	543
Geometra Papilionaria L. —	» »	547
Acidalia Emarginata L. —	» »	553
» Bisetata Hfn. —	» »	555
Een ex. met een donker bestoven midden- en franjevel.		
» Incanaria H. —	Snell. p.	556
» Aversata L. —	» »	562
Timandra Amataria L. —	» »	568
Zonosoma Pendularia L. —	» »	570
» Punctaria L. —	» »	571
Boarmia Lichenaria Hfn. —	» »	589
» Consortaria Fabr. —	» »	592
» Crepuscularia W. V. —	» »	594
Bupalia Piniaria L. —	» »	602
Fidonia Atomaria L. —	» »	604
Abraxas Sylvata Scop. —	» »	611
» Grossulariata L. —	» »	612
» Marginata L. —	» »	612
Lythria Purpuraria L. —	» »	616
Cidaria Undulata L. —	» »	637
» Luridata Hfn.	» »	644

Cidaria	Chenopodiata L. —	Snell. p.	645
»	Testata L. —	» »	652
»	Bicolorata Hfn. —	» »	662
»	Bilineata L. —	» »	675
»	Obliterata Hfn.	» »	676
Eupithecia	Succenturiata L. Var. II. (Disparata H.) —	» »	689
»	Minutata H. —	» »	698
»	Castigata H. —	» »	701

MICROLEPIDOPTERA.

Aglossa	Pinguinalis L. —	» »	14
Scoparia	Truncicolella Stt. —	» »	30
»	Frequentella Stt. —	» »	31
»	Resinea Haw. —	» »	32
Botys	Cespitalis W. V. —	» »	47
»	Prunalis W. V. —	» »	56
»	Ruralis Scop. —	» »	58
Nomophila	Noctuella W. V. —	» »	62
Hydrocampa	Nymphaeata L. —	» »	74
Met de variëteit Obscuralis Selys. — L.			
Hydrocampa	Stagnata Don. —	» »	75
Cataclysta	Lemnata L. —	» »	78
Crambus	Inquinatellus W. V. —	» »	108
»	Perlellus Scop. —	» »	113

De meeste exemplaren tusschen den type en de variëteit Warringtonellus in.

Cryptoblabes	Bistriga Haw. —	Snell. p.	125
Nephopteryx	Palumbella W. V. —	» »	132
Myelois	Consociella Hübn. —	» »	141
Teras	Quercinana Zell. —	» »	185
Tortrix	Rosana L. —	» »	200
»	Corylana Fabr. —	» »	202
»	Loefflingiana L. —	» »	213
»	Gnomana Clerck —	» »	221

Penthina Dimidiana Sod. —	Snell. p.	272
Grapholitha Lacunana W. V. —	» »	290
» Urticana Hübn —	» »	291
» Striana W. V. —	» »	295
» Uddmanniana L. —	» »	299
» Penkleriana W. V. —	» »	317

In zeer variërende exemplaren.

Grapholitha Incarnana Haw. —	» »	323
--	-----	-----

Var. I (Alnetana Guen).

Grapholitha Adustana Hübn. —	» »	336
» Nanana Treits —	» »	345
» Splendana Hübn. —	» »	373
Phoxopteryx Apicella W. V. —	» »	391
Dichrorampha Petiverella L. —	» »	401
» Alpinana Treits. —	» »	402
» Simpliciana Haw. —	» »	405
Tinea Corticella Curt. —	» »	464

Deze soort was tot dusverre alleen nog maar uit de omstreken van 's Gravenhage, in Zuid-Holland, vermeld.

Tinea Semifulvella Haw. —	Snell. p.	469
Hyponomeuta Evonymellus Scop. —	» »	510
Argyresthia Goedartella L. —	» »	532
» Brockeella Hübn. —	» »	533

Onder de gevangen exemplaren zijn er ook met geheel goudkleurige voorvleugels.

Cerostoma Radiatella Don. —	Snell. p.	551
---------------------------------------	-----------	-----

In variëteiten. Daarbij zijn ook exemplaren met bijna geheel ongeteekende, vuilwitte voorvleugels.

Depressaria Laterella W. V. —	Snell. p.	582
» Subpropinquella Staint. —	» »	583
» Nervosa Haw. —	» »	601
Carcina Quercana Fabr. —	» »	609
Gelechia Terrella Hübn. —	» »	643
» Proximella Hübn. —	» »	662
» Triparella Zell. —	» »	666

Lampros Fuscescens Haw. —	Snell. p.	725
Gracilaria Alchimiella Scop. —	» »	766
» Elongella L. —	» »	770
» Syringella Fabr. —	» »	772
Coleophora Lutipennella Zell. —	» »	814
Batrachedra Pinicolella Dup. —	» »	862
Elachista Nigrella Treits. — . . ,	» »	885
Tischeria Complanela Hübn. —	» »	896
Lithocolletis Cramerella Fabr. —	» »	910
» Quercifoliella Zell. —	» »	912
Platyptilia Ochrodactyla Hübn. —	» »	1016
Pterophorus Serotinus Zell. —	» »	1038

Naschrift:

Na mijn vertrek uit Rijs ontving ik van daar een rups van:

Orgyia Pudibunda L. — Snell. p. 172

Den 6den October 1895 ben ik per rijwiel nogmaals daarheen
gegaan om te smeren. Ik ving dien avond:

Orthosia Helvola L. — Snell. p. 291

In aantal.

Orthosia Macilenta H. — » » 293

» Circellaris Hfn. — » » 294

Orrhodia Vaccinii L. — » » 301

In aantal. Meest tot den type en de variëteit I behoorende.

Scopelosoma Satellitia L. — Snell. p. 305

Var. I.

Dichonia Aprilina L. — » » 307

In aantal.

Miselia Oxyacanthae L. — » » 310

Xylina Semibrunnea Haw. — » » 314

Twee ex.

Calocampa Vetusta H. — » » 315

» Exoleta L. — » » 316

Agrotis Pronuba L. — » » 413

Een zeer slecht exemplaar.

Agrotis Ypsilon Hfn. — Snell. p. 436
In aantal.

Den volgenden dag werd mij nagezonden eene halfwassen rups van
Acherontia Atropos L. — Snell. p. 100

Warga, 19 October 1895.

D. TER HAAR.